

De «Journal de la Flandre Occidentale»

EEN REGERINGS- EN LOGEKRANT TE BRUGGE

IN DE NEDERLANDSE TIJD

(26 AUG. 1818-27 FEBR. 1820)

Het dagblad dat van 26 augustus 1818 tot 27 februari 1820 onder de titel «Journal de la Flandre Occidentale» te Brugge verscheen, heeft in de korte tijd van zijn bestaan geen grote invloed uitgeoefend ¹. Het verdient niettemin aan de vergetelheid onttrokken te worden, omdat de dokumentatie die erover bewaard is ², toelaat het beheer en bestuur ervan tot in de bijzonderheden na te gaan — wat zelden het geval met een negentiendeuws dagblad is — en omdat daarmee de verhouding tussen de regering en de krantenwereld onder de regering van koning Willem I toegelicht wordt. Het blad genoot immers financiële steun van

1. In de voetnoten worden volgende afkortingen gebruikt :

A.R.A.B. : Algemeen Rijksarchief Brussel.

P.G. : Parket-Generaal.

A.R.A.H. : Algemeen Rijksarchief Den Haag.

Just. : Ministerie van Justitie.

S.S. : Staatssekretarie.

geh. : Geheim Archief.

B.A.B. : Bisschoppelijk Archief Brugge.

G.v.B. : Gazette van Brugge.

J.F.O. : Journal de la Flandre Occidentale.

J.F.O.O. : Journal de la Flandre Occidentale et Orientale.

N.G.v.B. : Nieuwe Gazette van Brugge.

S.A.B. : Stadsarchief Brugge.

Sp. B. : Spectateur Belge.

2. De dokumentatie over dit blad is bijna uitsluitend bewaard in het Algemeen Rijksarchief te Den Haag, verspreid over de fondsen S.S. nr. 6526, S.S. geh. nrs. 5656, 5659, 5660 en Just. geh. 457, 462, 463, 464, 466. De enig bekende verzameling, waarvan echter de nummers van 3 mei tot 31 december 1819 ontbreken, bevindt zich in de Koninklijke Bibliotheek te Den Haag (nr. 1686 C 9).

de regering, en moest daarom verantwoording van zijn beheer afleggen. De verslagen en inlichtingen die aan het centrale bestuur werden overgemaakt, gaven aanleiding tot een briefwisseling met het provinciale bestuur of de prokureur des konings, die verzocht werden de echtheid van de verstrekte inlichtingen na te gaan of onduidelijke beweringen te helpen ophelderen. Dit alles werd vanzelfsprekend op het ministerieel archief bewaard, en vormt een uitzonderlijk rijke bron voor de studie van de pers en de perszeden van dat ogenblik.

De «Journal de la Flandre Occidentale» is het werk van een Portugees, Candido d'Almeida y Sandoval. Deze werd omstreeks 1780 te Lissabon geboren ³ en schijnt graaf te zijn geweest. In september 1807 was hij te Madrid aangekomen en in februari 1808 werd hij door niemand minder dan door Manuel de Godoy, de almachtige vertrouweling van de koning van Spanje, Karel IV, aan het hof ingeleid, waar hem het ambt van schildknaap werd toegekend ⁴. In 1810, toen Karel IV troonsafstand had gedaan en zich met zijn hof te Marseille had moeten vestigen, werd de schildknaap door de Fransen als staatsgevangene naar Besançon gebracht en daar onder politietoezicht geplaatst ⁵. Na de val van het franse keizerrijk is de portugees waarschijnlijk naar Engeland ingescheept. In het tijdschrift «O Investigador Português em Inglaterra», dat van 1811 tot 1819 te Londen werd uitgegeven, verscheen er immers in november 1815 van zijn hand een franstalig artikel : «Elements d'une langue musicale». Par Candido d'Almeida, écuyer de S.M. le roi Charles IV (op. cit., vol. XIV, nr. LIII) — waarin hij zich voornam een muzikale taal te vormen, welke door de gehele wereld zou begrepen worden ⁶. In 1817 dook hij

3. In 1820 wordt hij gezegd 40 jaar oud te zijn en te Lissabon geboren, Cfr. A.R.A.H., Just. geh. 466, 19 maart 1820 W2 ; 468, 21 april 1820 C3.

4. [C. d'Almeida y Sandoval], *Charles IV, Ses malheurs et ses droits*, Bruges, 1818, p. 5.

5. *Ibid.*, p. 20.

6. *Grande enciclopédia Portuguesa e Brasileira*, Vol. II, p. 40.

te Gent op, waar hij in oktober van dat jaar, de eerste aflevering van de «Annales belgiques des sciences, arts et littérature» uitgaf, doch reeds na de derde aflevering de zaak aan de drukker J.N. Houdin afstond ⁷. Hij heette zich «gewezen schildknaap van Z.M. koning Karel IV», die op dat ogenblik te Rome verbleef en daar op 19 januari 1819 zou overlijden. Te Gent stond de portugees in nauw contact met de plaatselijke «Société royale des beaux-arts» wat twee eigenhandige brieven aan de maatschappij bewijzen ⁸, evenals de uitgave door hem van een «Notice descriptive du tableau représentant la Sainte Famille peint par Mr. P. Van Huffel, président de la Société royale des beaux-arts à Gand» (8°, 8 pp.) en van een lied «L'union des arts, couplets chantés à la séance solennelle de la Société Royale des Beaux-Arts de Gand, le 23 Décembre 1817» ⁹.

Weldra verliet Almeida Gent, en vestigde zich te Brugge, waar hij op 26 april 1818 aankwam ¹⁰. De reden van zijn verhuizing is niet bekend, maar men mag vermoeden dat zijn financiële toestand er niet vreemd aan was; hij liet immers schulden te Gent na. Te Brugge werd zijn aanwezigheid onmiddellijk opgemerkt. Reeds twee dagen na zijn aankomst begroette de «Nieuwe Gazette van Brugge» hem als «gewezen schildknaap», en een tiental dagen later wordt hem als piano-virtuoos uitbundige lof toegezwaaid; men roemt zijn «weergalozе kundigheden» en verheft hem tot een «natuuruytwerksel» ¹¹. Die publiciteit is blijkbaar aan hemzelf te danken; hij was bij zijn aankomst onbekend te Brugge, en de redacteur van de N.G.v.B. kan in 24 uren van niemand anders dan van hemzelf zijn titel van «gewe-

7. F. Vanderhaegen, *Bibliographie Gantoise*, t. V, p. 20.

8. Universiteitsbibliotheek Gent, Hs. G. 11.206. De eerste dateert van 30 aug. 1817, de tweede van 2 febr. 1819, waarin hij de maatschappij bedankt voor haar invloed bij het bekomen van zijn diploma van geaggregeerd lid van de koninklijke Akademie te Antwerpen.

9. Beide publikaties bevinden zich in de Universiteitsbibliotheek te Gent, respektievelijk onder de nrs. G5953/3 en G5953/16. Het schilderij van Van Huffel werd in 1817 te Gent tentoongesteld.

10. N.G.v.B., 28 april 1818, p. 3a.

11. *Ibidem*, 7 mei 1818, p. 2b., 12 mei 1818, p. 2 b, 3a.

zen schildknaap van het koninklijke hof» vernomen hebben, terwijl ook hij ervoor moet gezorgd hebben dat zijn «kundigheden» op het klavier, die hij in private salons had laten bewonderen, mondgemeen werden gemaakt. Dat klavierspel was in de geest van d'Almeida slechts de prelude tot een concert van een heel andere aard : hij wendde reeds in mei stappen aan tot het uitgeven van een franstalig dagblad. Brugge beschikte toen inderdaad over geen enkele krant van die aard en was in dat opzicht aangewezen op de «Journal de la Flandre Orientale et Occidentale», die de vroegere brugse drukker, Willem de Busschere te Gent, waarheen hij verhuisd was, uitgaf ¹². Na poolshoogte bij de brugse drukkers te hebben genomen, vond hij geen enkele geneigd om op zijn voorstel in te gaan ¹³. Doch hij liet niet los. De stichting van de «Kamer voor den Levantschen Handel en de Nagivatie in de Middellandsche zee» te Oostende op 8 juli, en waarvan ook een vertegenwoordiger van Brugge deel uitmaakte is wellicht niet vreemd aan zijn besluit om contact met de brugse zakenwereld te nemen in de hoop er een geldschietter te vinden, die hem het kapitaal zou bezorgen om een eigen drukpers aan te kopen. Hij liet waarschijnlijk gelden dat het in het belang was van de Brugse en Oostendse handel niet langer op de franstalige Gentse krant aangewezen te zijn, en een eigen orgaan te bezitten. Hij vond inderdaad gehoor bij de bedrijvige reder en zakenman Jan Baptist De Lescluze, die Brugge in de Kamer van

---

12. Over W. De Busscher en de «Journal de la Flandre Orientale et Occidentale», zie : J. de Saint-Genois, *Guillaume De Busscher. Notice biographique*, in *Messenger des sciences historiques*, 1852, pp. 245-251 ; *Biographie Nationale*, IV, kol. 852-854, artikel van A. Van der Meersch ; A. Viaene, *De drukkersfamilie De Busscher*, in *Biekerk*, 1962, pp. 33-40 ; E. Voordeckers, *Bijdrage tot de geschiedenis van de Gentse pers. Repertorium 1667-1914*. Interuniversitair centrum voor Hedendaagse Geschiedenis, Bijdrage 35, Leuven, Parijs, 1964, p. 296-299 ; F. Simon, *Reakties der Bruggelingen tijdens het Voorlopig Bewind en de eerste jaren van het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden. 1814-1820*, Gent, 1965, onuitgegeven proefschrift, pp. X-XII en passim.

13. N.G.v.B., 21 mei 1818, p. 2b.

den Levantschen Handel vertegenwoordigde ¹⁴; deze stond hem inderdaad een lening van 6.000 fr. toe, waarvan 3500 fr. onmiddellijk aan de aankoop van een drukpers besteed werden ¹⁵.

Het lag wellicht in de bedoeling van J.B. De Lescluze de portugees voor de politieke strijd in te spannen. De brugse reder was inderdaad met L. de Foere, de bekende uitgever van «Le Spectateur Belge», bevriend; hij bezocht herhaaldelijk de publicist toen deze in de gevangenis te Vilvoorde opgesloten was, onderhield een drukke briefwisseling met hem ¹⁶ en had zelfs geldelijke steun verleend aan de school voor arme meisjes die de Foere had opgericht ¹⁷. Juist had d'Almeida zich het nodige materiaal aangeschaft, zijn drukkersbedrijf in orde gebracht en de regerings-autorisatie verkregen om zijn krant te mogen uitgeven, of hij kreeg een aanbod van Leo de Foere, wiens «Spectateur Belge» inmiddels van regeringswege opgeschort was, om de «Journal de la Flandre Occidentale» in de zin van het traditionalistisch-ultramontaans tijdschrift op te stellen. Daartoe zou de Foere hem de nodige artikels bezorgen, en hem een derde van de winst die de zaak zou opbrengen overlaten ¹⁸.

14. Zie over hem: B. van de Walle, *Jean-Baptiste De Lescluze, négociant et armateur brugeois (1780-1858)*, in *Hand. Gen. voor Gesch. Brugge*, dl. 96 (1959), 64-88 en dl. 97 (1960) 154-236; Id., «Jean Baptiste Delescluze» in *Biographie Nationale. Supplement*, dl. IV, fasc. 1, kol. 432-440.

15. A.R.A.H., Just. geh. 457, 25 juli 1818 A2, Van der Fosse, procureur-generaal, aan Van Maanen, minister van Justitie, 11 juli 1818; S.S. geh. 566, 29 februari 1820 K3, de Coninck, minister van binnenlandse zaken, aan Willem I.

16. A.R.A.H., Just. geh. 455, 31 december 1817 nr. 522, Sorlus, directeur van het tuchthuis te Vilvoorde, aan Van Maanen, 15 december 1817.

17. G.v.B., 12 januari 1818, p. 4a.

18. A.R.A.H., Just. geh., 457, 20 juli 1818 N1, Van der Fosse aan Van Maanen, 17 juli 1818; S.S. 6526, Van der Fosse aan Van Maanen, 28 juli 1818.

Wegens de inschakeling in de 23ste aflevering van zijn tijdschrift van een nota van kardinaal Consalvi en van de eedsintrekking van de Wargny, een Antwerps afgevaardigde uit de Tweede Kamer der Staten-Generaal, werd de Foere, op grond van de uitzonderingswet van 10 april 1815, op 21 maart 1817 door het buitengewoon speciaal gerechtshof tot twee jaar gevangenschap veroordeeld, omdat zijn

Die poging van de Foere wellicht gesteund door zijn uitgever, Felix de Pachtere, om langs een omweg de denkbeelden van «Le Spectateur Belge» verder te verspreiden, mislukte. Almeida had inderdaad andere plannen. Hij was reeds in onderhandelingen getreden met M.N. Rioust om hem de redaktie aan te bieden ¹⁹. Deze, een ingeweken fransman en afvallige priester, was in februari 1818 door de aandeelhouders van de «Journal de la Flandre Orientale et Occidentale» als redakteur ontslagen, omdat hij de krant, die sedert haar oprichting (12 april 1816) een liberale oppositie tegen het regime van Willem I voerde, in te neutrale termen redigeerde. Hij had besloten zich te wreken en had reeds in mei aan procureur-generaal Van der Fosse enkele geheimen rond de krant van De Busscher overgebiefd ²⁰. Een betrekking als redakteur van de «Journal de la Flandre Occidentale» leek hem dan ook een enige gelegenheid om zijn

publicatie «strekte tot het verwekken van mistrouwen, onenigheid, beroering en wanorde te midden der onderscheidene lagen van de maatschappij». De Foere werd ook belet zijn tijdschrift verder uit te geven. J. Van In, *Priester De Foere en Le Spectateur Belge (1815-1832)*, Leuven, 1965, onuitgegeven proefschrift, p. 26-33. Op 30 oktober 1817 verscheen nochtans een nieuwe aflevering, evenwel onder de naam van zijn vriend Felix De Pachtere. De commissie van burgerlijke godshuizen te Brugge dreigde deze laatste uit zijn functie van onderwijzer der Bogaerdeschool te ontslaan, zo hij zijn persaktiviteit voortzette. De Pachtere hield er dan ook mee op. S.A.B., *Copie des lettres expédiées, 1817-1819*, de Croeser, burgemeester van Brugge, aan de Thiennes, minister van politie, 14 november 1817; A.R.A.B., P.G. 194 nr. 9, Schuermans, prokureur des konings, aan Van der Fosse, 15 november 1817. Voor L. De Foere en «Le Spectateur Belge» verwijzen we naar het reeds geciteerde werk van J. Van In, alsook naar het artikel van J. Stecher in de *Biographie Nationale*, T. VII, kol. 150-164 en naar R. Van Eeno, *De pers te Brugge, 1792-1914 Bouwstoffen*. Interuniversitair centrum voor Hedendaagse Geschiedenis, Bijdrage 23, Leuven, Parijs, 1964, p. 139-140. Over F. De Pachtere, zie *Biographie Nationale*, XVI, kol. 443-448, artikel van A.C. De Schrevel; A. Visart de Bocarmé, *Recherches sur les imprimeurs brugeois*, Bruges, 1928, p. 63; Bisschoppelijk Seminarie te Brugge Hs. S 52: F. Marlier, *Levensschets van Felix De Pachtere*.

19. A.R.A.H., Just. geh. 457, 6 juli 1818 N, Rioust aan Van der Fosse, 2 juli 1818.

20. Zie dienaangaande de korrespondentie tussen Van der Fosse en Van Maanen in A.R.A.H., Just. geh. 457, 28 mei Y en 3 juli 1818 A.

vroegere werkgevers te bekampen. Rioust wist Van der Fosse en Van Maanen ervan te overtuigen dat hij het nieuwe dagblad als tegengif zou gebruiken voor de Gentse oppositiekrant. Willem I, ingelicht door zijn minister van Justitie, besliste dat het blad, hoewel het aan de vereiste voorwaarden niet voldeed, mocht uitgegeven worden, en verklaarde zich daarenboven «niet ongenegen om met inzicht op pecuniele bijdrage» de uitgever aan te moedigen²¹. Na een onderhoud met J. de Loen, gouverneur van West-Vlaanderen, nam Almeida een beslissing en koos partij voor de regering²². Dat bood hem daarenboven het voordeel dat Rioust langs regeringsweg zou bezoldigd worden²³. Begin augustus 1818 werd de prospectus in de stad uitgedeeld²⁴, en op 26 augustus zag het eerste nummer van de «Journal de la Flandre Occidentale» het levenslicht²⁵. De prijs van het dagblad bedroeg voor de stad tien frank per trimester, voor het binnenland twaalf frank en voor het buitenland vijftien frank; een aankondiging betaalde men tien cent per lijn; het formaat van de krant bedroeg 32,5 x 18,5 cm. De drukkerij was gevestigd in Oudenburg nr. 12.

De krant van Candido d'Almeida y Sandoval was beslist geen hoogvlieger en startte met amper twintig abonnementen. Vooral de in Gent uitgegeven «Journal de la Flandre Orientale et Occidentale» had een ongunstig klimaat geschapen. Zij schilderde Rioust af als: «un prêtre marié en

21. A.R.A.H., S.S. geh. 5656, 10 juli 1818 HH, Rioust aan Van der Fosse, 2 juli, Van der Fosse aan Van Maanen, 4 juli, Van Maanen aan de koning, 6 juli, een staatsraad aan Van Maanen, 10 juli 1818. Vooraleer een dagblad te publiceren moest elke uitgever het bewijs kunnen voorleggen dat hij minstens 300 inschrijvers bezat.

22. A.R.A.H., Just. geh. 457, 20 juli 1818 N1, Van der Fosse aan Van Maanen, 17 juli 1818.

Over J. de Loen, zie J. De Smet, *Van Departement tot Provincie, in West-Vlaanderen*, o.l.v. A. Viaene, Brussel, 1958, p. 120.

23. A.R.A.B., P.G. 58, de Loen aan Van der Fosse, 27 juli 1818.

24. *Ibidem*, 6 augustus 1818.

25. Reeds op 27 november 1818 veranderde de titel in «Journal politique, littéraire, commercial et administratif de la province de la Flandre Occidentale» om tenslotte op 7 januari 1820 «Journal philosophique, politique, commercial et administratif de la province de la Flandre Occidentale» te worden.

seconde nocés à une femme divorcée»²⁶. De «Gazette van Brugge» had het eerder op Almeida gemunt, en schold hem uit voor een «portugies» die er zich op roemt «om ons «fransch» te schryven», en herinnerde aan de zegswijze «ze zullen nog uyt Japonien komen om ons knollen voor citroenen te verkopen»²⁷. Alleen J.F. Grahame in de katholieke Nieuwe Gazette van Brugge was verrukt over de vloeiende en schilderachtige stijl van het nieuwe dagblad²⁸. De instemming van J.F. Grahame was echter van korte duur. De aanvallen op de clerus van het bisdom Gent deden weldra zijn geestdrift tot onder het vriespunt dalen²⁹.

In oktober 1818 liet Almeida een brochure verschijnen onder de titel «Charles IV. Ses malheurs et ses droits»³⁰. Daarin gaf de gewezen schildknaap de herinneringen uit de jaren die hij aan het hof van de koning Karel IV had beleefd, en keurde de houding af van de erfprins, die op dat ogenblik als koning Ferdinand VII over Spanje regeerde. Het was in werkelijkheid een aanklacht tegen die laatste, en een oproep om het onrecht aan de kaak te stellen dat de koning van Spanje had begaan door de grondwet op te heffen. De schrijver, waarvan het frans behoorlijk is, had zijn brochure zonder naam op het titelblad uitgegeven, maar vermeldde hem onderaan het woord vooraf.

Het geringe sukses van de «Journal de la Flandre Occi-

26. J.F.O.O., 8 augustus 1818, p. 1a.

27. G.v.B., 2 september 1818, p. 4a.

28. N.G.v.B., 3 september 1818, p. 3a.

J.F. Grahame publiceerde zijn eerste artikel op 1 september 1818 onder de kenletters J.F.G....e. Zijn ware identiteit kennen we dank zij de Nieuwe Gazette van 7 november 1820 p. 4a, waarin hij met zijn volledige naam een bijdrage ondertekende om zijn faillissement te verantwoorden. In hetzelfde artikel verklaarde hij geboren te zijn in 1760 en het beroep van «agent van de aannemer-generaal der militaire transporten te water» uit te oefenen.

29. Zie o.m. N.G.v.B., 30 januari 1819, p. 3a; 13 februari 1819, p. 3a; 11 mei 1819, p. 3ab, 4a; 13 mei 1819, p. 3b; 20 mei 1819, p. 3a.

30. Er bevindt zich een exemplaar in de Stadsbibliotheek te Brugge onder het nummer 463 A. De brochure, die 24 p. beslaat, is eigenlijk een overdruk uit de J.F.O., 22, 24, 27, 29 sept., 2, 5, en 6 okt. 1818.

dentale» had gouverneur de Loen reeds vóór haar verschijnen voorspeld, toen hij verklaarde dat een regeringsgezinde krant noodzakelijk op een fiasko moest uitloopen ³¹. De reden hiervan ligt voor de hand. Immers, zowel het konserveratieve gedeelte van de Brugse bevolking met de geestelijkheid voorop, als de meer vooruitstrevende burgerij stonden op dat ogenblik in het kamp der oppositie. De enen hoofdzakelijk wegens de religieuze politiek van Willem I, de anderen wegens de economische stagnatie en de herhaalde inbreuken op de grondwettelijke vrijheden door de regering ³². Waar dan nog een ruim lezerspubliek gevonden, dat de krant leefbaar zou maken?

Dat de gouverneur van West-Vlaanderen wel degelijk de zaak juist gezien had, bewijst volgende staat van de uitgaven en inkomsten over de periode van 26 augustus 1818 tot 30 augustus 1819 ³³.

INKOMSTEN

1e trimester :	20 abonnements à 10 Fr.	200 Fr.
2e trimester :	49 abonnements à 10 Fr.	490 Fr.
3e trimester :	103 abonnements à 10 Fr.	1030 Fr.
4e trimester :	110 abonnements à 10 Fr.	1010 Fr.
Totaal :		2830 Fr.

UITGAVEN

Afdruk van 300 exemplaren	5400 Fr.
Papier	1200 Fr.
Zegelrecht	3360 Fr.
Kosten voor de posterij	720 Fr.
Vuur, licht, inkt, potas en andere onkosten	1450 Fr.
Huishuur	540 Fr.
Loon aan Perraud, medewerker	500 Fr.
Totaal :	13170 Fr.

DEFICIT

10340 Fr.

31. A.R.A.B., P.G. 58, de Loen aan Van der Fosse, 27 juli 1818.

32. F. Simon, *op. cit.*, passim.

33. A.R.A.H., Just. geh. 464, 20 december 1819 P. De staat stellen we samen uit drie opgaven van Almeida over zijn inkomsten en uitgaven, rekening houdend met de daarbij gevoegde opmerkingen van Van der Fosse aan Van Maanen, 29 november 1819. Aan te merken valt dat voor de abonnementsprijs 10 Fr. gerekend werd en dus geen rekening werd gehouden door Almeida met de geografische verspreiding.

Met zijn 110 inschrijvers was nochtans het plafond bereikt, want de volgende trimester daalde het abonnementenaantal met negen eenheden, tot 101, hetzij 50 voor Brugge, 31 voor West-Vlaanderen en 20 voor het binnenland ³⁴; dat voorspelde een sombere toekomst.

Het deficit werd ten dele aangezuiverd door subsidie die Almeida langs de gouverneur van West-Vlaanderen vanaf januari 1819 verkreeg van de ministeries van binnenlandse zaken en van financies. In die eerste periode tot 30 augustus 1819 werden hem 5000 gulden of 10.582 Fr. toegewezen; zij waren eerst en vooral bestemd om de schuldeiser Delescluze te betalen ³⁵. Doch Almeida, hoewel hem in april 1819 reeds 3.500 fl. subsidie waren gestort, had nog maar 2000 aan zijn schuldeiser afgekort. Delescluze eiste het volle bedrag van de lening terug en Almeida vond er niets beters op dan de brugse reder tot een duel uit te dagen ³⁶. Daarop antwoorde Delescluze met een dagvaardiging voor het vredegerecht; daar ging de zaak niet door, wat zelfs de procureur-generaal Van der Fosse onverklaarbaar toescheen. Deze was ervan overtuigd dat Almeida de regeringsfondsen had aangewend om de partikuliere schulden te vereffenen, die hij tijdens zijn verblijf in Gent had gemaakt ³⁷.

De financiële toestand van Almeida was blijkbaar hopeeloos; om de ene schuld te dekken, moest hij er een andere aangaan. Nu eens sprak hij de beurs aan van procureur-krimineel Claerhoudt ³⁸, dan weer die van de procureur des

34. Ibidem.

35. A.R.A.H., Just. geh. 463, 20 september 1819 Z, de Loen aan Van Maanen, 13 september 1819; S.S. geh. 5661, 29 februari 1820 K3, de Coninck aan Willem I, 14 januari en 23 februari 1820. De betalingen gebeurden als volgt: jan. 1819 500 fl. — feb. 1819 500 fl. — apr. 1819 2.500 fl. — juni, juli en augustus 1819, iedere maal 500 fl.

36. A.R.A.H., Verzameling Van Maanen nr. 81, Rioust aan Van Maanen, 4 januari 1819.

37. A.R.A.H., Just. geh. 464, 20 december 1819 P1, Van der Fosse aan Van Maanen, 29 november 1819.

38. A.R.A.H., Just. geh. 463, 20 september 1819 Z. Henri Claerhoudt, 43 jaar in 1814, kommies-griffier aan de rechtbank van eerste aanleg te Brugge, substituut van de procureur-generaal, procureur-civil (A.R.A.H., S.S. 6542). Door het Koninklijk Besluit van 20

konings Schuermans³⁹, doch redding kon hem dat niet brengen. Wellicht zijn de financiële moeilijkheden waarmede hij van het begin af te worstelen had niet vreemd aan het vertrek van Rioust. Reeds in 1818 had deze van de regering een bedrag van 4000 fl. ter beschikking gekregen om een regeringsgezinde krant te Gent uit te geven⁴⁰. Het eerste nummer liet hij onder de titel «Véridique» reeds op 25 november 1818 verschijnen, doch bereikte nog minder dan zijn brugse collega; met 43 abonnementen maakte hij deficit aan het tempo van 3.668 fl. per trimester⁴¹. Na het vertrek van Rioust belastte Almeida Claude Nicolas Perraud met de redactie van zijn blad. Ook deze was een afvallige priester en gehuwd⁴². Hij zat diep in de schulden, en voorzag in zijn levensbehoeften door thuis bij Charles Antoine Doudan, bureelhoofd bij het provinciaal bestuur, bureelwerk te verrichten⁴³, en af en toe geldelijke steun van de genees-

juni 1817 werd hij benoemd tot prokureur-krimineel van West-Vlaanderen (G.v.B., 27 juni 1817, p. 3a). Hij was gehuwd met Marie Christine Lambin en stierf op 22 juni 1858 (*Journal de Bruges*, 23 juni 1858).

39. A.R.A.H., Just. geh. 462, 17 augustus 1819 F1, Doudan, bureelhoofd op het provinciaal bestuur, aan Schuermans, 29 juli 1819. Biografische gegevens over H.J. Schuermans treft men aan bij J. Eltges, *Les griefs des Belges contre Guillaume I de 1815 à 1830 d'après les ouvrages inédits des fonctionnaires H.J. Schuermans et J.B. Ch. Wouters de Terweerden*, Louvain, 1954, onuitgegeven proefschrift, p. X-XIII; A. De Jonghe, *De taalpolitiek van Koning Willem I in de Zuidelijke Nederlanden, 1814-1830. De genesis der taalbesluiten en hun toepassing*, Brussel, 1943, p. 113, 119, 153.

40. A.R.A.H., S.S. geh. 5659, 22 september 1819 WWW.

41. A.R.A.H., S.S. geh. 5661, 29 februari 1820 K3.

42. B.A.B., C. 558, Perraud aan de paus, 19 maart 1817. Vraag voor vergiffenis van zijn zonden. Claude Nicolas Perraud, ° 5 mei 1769, studeerde theologie te Parijs en te Besançon en werd in 1793 priester gewijd. Reeds in 1795 huwde hij. (B.A.B., C 558). In het jaar VI was hij sekretaris van de gemeente Bletterans (Jura) en van 29 maart 1815 tot 7 februari 1816, ogenblik waarop hij naar Brugge kwam, leraar in een pensioonaat te Brussel (S.A.B., Athénée, Bureau d'Administration 1817 à 1822, sollicitatie van Perraud voor een betrekking als leraar aan het ateneum, 30 september 1817).

43. A.R.A.H., Just. geh. 463, 16 oktober 1819 B1, Van der Fosse aan Van Maanen, 8 oktober 1819; 464, 12 november 1819 Y, de Loen aan Van Maanen, 6 november 1819. Charles Antoine Doudan, «chef de bureau à l'administration centrale du département de la Lys» (jaar VIII), schepen van Brugge in 1843, ° Baire-sous-Coreie

heer Constantin Rodenbach te ontvangen ⁴⁴. Almeida gaf hem een maandloon van 100 fr. plus de kost ⁴⁵.

De aanwerving van Perraud bracht Almeida in betrekking met de brugse vrijmetselaarsloge «La Réunion des Amis du Nord» waarvan Ch. A. Doudan venerabel en C. Rodenbach eerste surveillant was. Daarmede drong de loge in de krant binnen. Reeds in het nummer van 20 december 1818 (p. 3b) werd nadruk gelegd op het humanistisch ideaal van de vrijmetselarij, terwijl de tegenstanders van de loge als fanatici werden gebrandmerkt. Het nummer van 27 januari 1819 (p. 3 ab) bevatte zelfs een maçonnieke lofzang, met de volgende inleidende woorden, waaruit blijkt dat het blad inderdaad onder de vrijmetselaars verspreid was : «c'est avec persuasion de faire plaisir au plus grand nombre de nos lecteurs, que nous leur comminiquons les couplets suivants». Bij het bezoek van de prins van Oranje en van zijn echtgenote aan Brugge in juni 1819 meldde de krant met trots, dat de afvaardiging van de brugse loge de eerste was die door hen ontvangen werd. In hetzelfde artikel werd opnieuw een aanval gedaan op de vijanden van de vrijmetselarij ⁴⁶.

Het was wellicht minder uit overtuiging dan uit eigenbelang dat Almeida het vrijmetselaarsideaal in zijn blad liet verdedigen. Niet alleen C. Rodenbach, maar ook H.J. Schuermans, die eveneens deel van de brugse loge uitmaakte, hadden immers hun logebroeder C.A. Doudan gemach-

---

(Somme) 23 april 1768, x Brugge, 20 nivose VIII Anne Cathérine Du Mortier. (Deze biografische inlichtingen kregen we van de heer notaris Maurice Sebrechts. Hiervoor onze beste dank.) Door het K.B. van 15 april 1815 verkreeg Doudan zijn naturalisatiebrieven (A.R.A.B., S.S. 6744 nr. 214).

44. A.R.A.H. Just. geh. 464, 29 november 1819 A2, Perraud aan Rodenbach, 3 november 1819.

Over Constantin Rodenbach zie het artikel van V. Fris, in de *Biographie Nationale*, t. XX, kol. 591-594.

45. A.R.A.H., Just. geh. 463, 16 oktober 1819 B1, Van der Fosse aan Van Maanen, 8 oktober 1819.

46. J.F.O., 22 juni 1819, p. 1b (aangehaald uit S.A.B., Copie des lettres expédiées 1819-1820, de Croeser aan De Coninck, 23 juni 1819).

tigd voor hun rekening geld aan de publicist voor te schieten⁴⁷. Deze haastte zich H.J. Schuermans door een brief van 29 juli 1819 op de hoogte te stellen dat Almeida een bedrag van 500 fl. van de regering ontvangen had, en verzocht hem voor de terugbetaling van het voorschot te willen zorgen.

De houding van de loge tegenover de regeringskrant van Almeida is begrijpelijk want «La Réunion des Amis du Nord» was hoofdzakelijk uit staatsambtenaren en militairen samengesteld, die ongetwijfeld trouwe regeringsgezinden waren⁴⁸, en bij de receptie van de prins van Oranje in

47. A.R.A.H., Just. geh. 462, 17 augustus 1819 F1.

48. De brugse loge «La Réunion des Amis du Nord» werd op 27 mei 1805 opgericht door de adjudant-generaal Joseph Edmond Delecourt (E. Clement, *Histoire de la France-Maçonnerie en Belgique*, t. I, 1800-1850, Bruxelles, 1948, p. 12-13).

De hierna afgedrukte ledenlijst dateert van 1821 en bevindt zich op het Archief van het Groot-Oosten van Nederland, Den Haag, Geschreven Bescheiden 1821-1881, H.J. Schuermans aan de Wargny, 25 januari 1821.

Vén. : C.A. Doudan, afdelingschef bij het provinciaal bestuur.

1ste surv. : Constantin Rodenbach, geneesheer.

2de surv. : De Jagher, notaris.

orat. : De Baune, magazijnbewaker der aksijnzen.

secret. : Kummer, kondukteur der waterstaat.

H.J. Schuermans, prokureur des konings.

J.C. Spruyt, voorzitter van de rechtbank te Antwerpen.

C.A. Rapaert, rechter.

J.H. Simons, vice-voorzitter der rechtbank van eerste aanleg.

J.J. Godfroid, ontvanger der domeinen.

F.J. Vergaert, ontvanger der registratie.

J. Van Parijs, bediende bij de belastingen.

Fivé, kontroleur bij de belastingen.

P. Maertens, kondukteur der waterstaat.

Papier, vrederechter te Neufchateau.

Hinnekens, politiekommissaris.

Ravens, kapitein.

Budding, kapitein.

Oudendijk, kapitein.

Ansiaux, majoor (chirurg).

Ch. Van de Sande, luitenant-kolonel.

Bonlander, kapitein.

Perot, kapitein.

Hazard, luitenant.

Barnes, officier.

Stutzer, kapitein.

Michel Surmont, burgemeester te Lichtervelde.

Louis De Bie, eigenaar.

1819 ook als zodanig bekend en erkend waren. De meesten onder hen waren ten andere lid van de «Koninklijke Maatschappij van Vaderlandsche Taal- en Letterkunde» en van de plaatselijke afdeling van «Tot Nut van 't Algemeen», twee regeringsgezinde verenigingen die voor een groot deel samengesteld waren uit dezelfde leden, ambtenaren en militairen, die hun verblijf te Brugge aan een benoeming hadden te danken, en zich hadden samengesloten tot een als het ware vreemd regeringsgezind eiland waarvan het trio H.J. Schuermans, J.C. Spruyt en P.A. Sandelin de leidende figuren waren ⁴⁹. Wanneer men bedenkt dat ook de «Journal de la Flandre Occidentale» een volledig niet brugse onderneming was, dan is het duidelijk dat de eigenlijke autochtone bevolking zich helemaal afzijdig van de krant heeft gehouden. Immers, noch de adellijke magistraten, noch de burgerij noch de overige bevolking konden met het blad van Almeida genoeg nemen. De eersten omdat ze een drietal keren waren beledigd geworden ⁵⁰, de tweede omdat de krant regeringsgezind was, en de laatste wegens de herhaalde antiklerikale artikels ⁵¹. In de «Société littéraire»,

---

François Van der Plancke, eigenaar.

Auguste Bauwens, eigenaar.

Benjamin Wilkinson, handelaar.

P. Van Loo, handelaar.

L. Van den Abeele, kommissionair.

E.J. Terlinck, drukker.

F.H. Praet, goudsmid.

François Busschaert, brouwer.

49. Over de «Koninklijke Maatschappij van Vaderlandsche Taal- en Letterkunde» vindt men meer in het artikel van K. De Clerck, *Letterkundig leven te Brugge in de Hollandse Tijd*, in *Spiegel der Letteren*, 1963, VI, pp. 270-298.

Voor de relatie tussen de drie verenigingen verwijzen we naar F. Simon, *op. cit.*, p. 352-357.

Over J.C. Spruyt, in 1819 ondervoorzitter van de rechtbank, zie A. De Jonghe, *op. cit.*, p. 114-116; F. Van Dycke *Recueil heraldique... de la ville et du Franconat de Bruges*, p. 79.

Een biografie van P.A. Sandelin, voorzitter van de rechtbank vindt men in *Biographie Nationale*, XXI, kol. 307-310, artikel van E. Jordens, en *Nieuw Nederlandsch Biografisch Woordenboek*, V, p. 653-654, artikel van L. Knappert.

50. S.A.B., Copie des lettres expédiées 1819-1820, de Croeser aan de Coninck, 23 juli 1819; aan de Loen, 23 oktober 1819.

51. Cfr. *infra*, p. 123.

het bolwerk van de brugse burgerij, noemde men haar zelfs «une feuille ordurière» en hield men voor waar het tegen-gestelde van wat erin te lezen stond ⁵².

In de loop van de maand augustus 1819 moeten de betrekkingen tussen Almeida en de loge schipbreuk geleden hebben. De portugees lichte toen de prokureur-generaal in dat Doudan zijn dagblad tegenwerkte ⁵³. Begin september was de vriendschap met Perraud spaak gelopen en in zijn nummer van 21 september 1819 maakte Almeida bekend dat deze niet meer medewerkte ⁵⁴. Rodenbach van zijn kant, die er in de stad van verdacht werd artikels te schrijven voor de «Journal de la Flandre Occidentale», weerlegde dit in een open brief aan de uitgever ⁵⁵. De reden van de breuk tussen Almeida en Perraud en zijn beschermelingen is ons onbekend, doch vermoedelijk zal het wel een geldkwestie geweest zijn, want de redacteur had in negen maanden slechts vijfhonderd fr. ontvangen ⁵⁶.

De reeds wankele financiële toestand van Almeida werd hoe langer hoe hachelijker. De terugtrekking uit het dagblad van de twee meest gezaghebbende logeleden te Brugge ging immers waarschijnlijk gepaard met een gevoelige knaging aan het reeds zo schaarse abbonementenaantal. De tienduizend gulden die de koning door zijn besluit van 22 september 1819 ter beschikking van de prokureur-generaal had gesteld voor de financiering van de «Vérédique» en de «Journal de la Flandre Occidentale» konden nu voor Almeida niet vlug genoeg uitbetaald worden ⁵⁷.

52. Sp. b., IX, 1820, p. 247-248.

53. A.R.A.H., S.S. 5659, 19 augustus 1819 D7, Van der Fosse aan de koning, 13 augustus 1819.

54. A.R.A.H., Just. geh. 463, 16 oktober 1819 B1, Van der Fosse aan Van Maanen, 8 oktober 1819.

55. J.F.O., 27 januari 1820, p. 1b.

56. cfr. de hogervernoemde staat.

57. A.R.A.H., S.S. geh. 5660, 22 september 1819 A9; Just. geh. 464, 20 december 1819 P1; S.S. geh. 5661, 11 februari 1820 K2, Almeida aan Van der Fosse, 4 februari 1820.

Van de 10.000 fl. verkreeg Almeida op 8 okt. 1819 500 fl., 2 nov. 1819 500 fl., 20 nov. 1819 400 fl., 2 jan. 1820 600 fl., 1 feb. 1820 300 fl.

Daarenboven stapelden de narigheden zich te Brugge op. Wegens de wanbetalingen van Almeida zond de postmeester de «Journal de la Flandre Occidentale» niet meer regelmatig naar de abonnees, terwijl hij de uitgever geen vreemde dagbladen meer verschaftte⁵⁸. Langs de andere kant was het geduld van schuldeiser Delescluze teneinde en hij dagvaarde Almeida voor de rechtbank van eerste aanleg. Op 29 januari 1820 werd de portugees veroordeeld tot teruggave van de drukpersen⁵⁹.

Op 11 februari volgde een koninklijk besluit dat beval alle verdere regeringssteun aan Almeida te onttrekken⁶⁰. Zijn financieel wanbeheer was daar zeker niet vreemd aan. Voor Almeida was dat de genadeslag.

De ontreddering maakte zich ook van zijn geest meester. Twee dagen vooraleer het fatale koninklijk besluit ondertekend werd, had hij onverwachts in het nummer van 9 februari een artikel tegen de koning van Spanje, Ferdinand VII, laten verschijnen; het werd de 19de van dezelfde maand door een tweede artikel gevolgd. Het was als het ware een vervolg aan zijn brochure van twee jaren geleden, maar de gevolgen waren erger. De onrust in Spanje had de regering van dat land kittelorig gemaakt. Reeds op 15 februari had de spaanse zaakgelastigde te Brussel klacht neergelegd tegen het artikel van 9 februari, en rechterlijke vervolgingen tegen de uitgever geëist⁶¹. Het artikel van 19 februari kon in die omstandigheden zijn toestand alleen verergeren, vooral omdat een gelijkaardige stap door de zaakgelastigde van Spanje ondernomen werd⁶². Een bevel tot aanhouding was onvermijdelijk, en werd dan ook uit-

58. A.R.A.H., Just. geh. 463, 29 oktober 1819 D2, Almeida aan Van der Fosse; 464, 21 december 1819 R1, S1; Van der Fosse aan Van Maanen, 7 december 1819; 465, 26 januari 1820 A1, de directeur-generaal der direkte belastingen aan Van Maanen, 29 december 1819.

59. A.R.A.H., S.S. geh. 5661, 29 februari 1820 K3, Schuermans aan de Coninck, 29 januari 1820.

60. Ibidem, 11 februari 1820 L2.

61. A.R.A.H., Just. geh. 464, 19 februari 1820 F1.

62. Ibidem, 466, 10 maart 1820 B1.

gevaardigd ; hij schijnt van die maatregel op de hoogte te zijn gebracht, want hij was sedert 22 februari ondergedoken⁶³. Zijn dagblad liet hij niettemin voorlopig voort verschijnen. Hij bracht het zelfs zover, niettegenstaande hij onder het bevel tot aanhouding stond, in het nummer van 26 februari zijn beslissing om de stad te verlaten bekend te maken, waarop een brugs blad liet opmerken dat hij stiekem de stad was ontvlucht of zoals men het toen reeds zei «met de lanteern aan den dysel» vertrokken was⁶⁴. Nog een nummer van zijn dagblad verscheen op 27 februari 1820.

Hij schijnt zich naar Gent te hebben begeven, doch daar was hij evenmin veilig als te Brugge. Hij verliet vrij spoedig het land, en begaf zich naar zijn geboortestad Lissabon, waar men hem nog hetzelfde jaar terugvindt. Ook daar waagde hij het in 1822 een krant, de «O Patriota Sandoval. Diario politico, científico e filosofico» uit te geven. Een gerechtelijke vervolging wegens smaad aan de ministers stelde er vlug een einde aan. Een nieuwe poging in 1823 met de «O oraculo. Periodico des debates politicos, científicos et literarios» kende een gelijkaardig verloop. Zelfs zijn geboorteland was nu voor Almeida onveilig, zodat hij verplicht was uit te wijken⁶⁵.

Intussen werd hij op 10 maart en 6 april 1820 bij verstek te Brugge veroordeeld tot een boete van 500 gulden of 6 maanden gevangenisstraf en tot 3 jaar opheffing van zijn drukkerspatent wegens beledigingen aan de persoon van de koning van Spanje⁶⁶.

De inhoud van de «J. de la F. O.» was slechts van beperkt belang. Op informatiegebied was de krant bijzonder zwak. Van 7 september tot 30 oktober 1818 stond er zelfs

63. Ibidem, 29 maart 1820 W2, Van der Fosse aan Van Maanen, 15 maart 1820.

64. R. Van Eenoo, *op. cit.*, p. 96.

65. *Grande enciclopedia Portuguesa e Brasileira*, vol. II, p. 40.

66. A.R.A.H., Just. geh. 466, 29 maart 1820 W2 ; 468, 21 april 1820, C3.

geen letter binnenlands nieuws in. Als opinieblad was zij hoofdzakelijk beïnvloed door haar verhouding tot de regering en door haar betrekking met de brugse loge; van de voorgespiegelde strijd tegen de «J. Fl. O. et O.» kwam niets terecht, want het Gentse dagblad hield met het nummer van 2 oktober 1818 op te verschijnen.

De eerste redacteur, M.N. Rioust, schijnt geen bedrijvige pen te hebben gehad; behalve een aanval tegen de houding van de geestelijkheid, een artikel tegen de liberale regeringsoppositie en een lofspraak van de onderwijspolitiek van de regering heeft hij niets vermeldenswaardig geleverd ⁶⁷.

Met Perraud en de geldelijke regeringssteun werd de taal van het dagblad heviger. Terwijl de liberale oppositie nogal met rust gelaten werd ⁶⁸, moest de geestelijkheid het bijzonder ontgelden. Soms weken aan een stuk regende het antiklerikale artikels ⁶⁹. Vooral de Foere was het mikpunt ⁷⁰, en begin 1820 meldde de priester lakoniek in zijn «Spectateur Belge» dat er reeds zevenennegentig artikels tegen hem verschenen waren ⁷¹. Vanzelfsprekend werden de voorvallen waardoor de geestelijken in opspraak gebracht werden, regelmatig door Schuermans en Claerhoudt aan Almeida overgemaakt ⁷².

Nog minder dan het proza bevatte de samenstelling van de redactie enige werkkraft. Almeida was een berooide ge-

67. J.F.O., 5 oktober 1818 p. 1a, 3 november 1818, p. 1b; 12 oktober 1818 p. 1b, 2 ab; 4 november 1818, p. 1b, 2ab.

68. Vermelden we alleen een polemieek met de «Journal constitutionnel d'Anvers» (J.F.O. 11 tot 20 januari 1819) en een artikel waarin gezegd wordt dat het liberalisme van sommige mensen op politiek gebied veel gelijkt op het fanatisme van sommigen waar het de godsdienst betreft (J.F.O. 27 december 1818, p. 3a).

69. Zie o.a. de artikels onder de hoofding «Faits historiques pour être propre à rectifier les idées de plusieurs chrétiens de nos jours en plus d'une manière» (J.F.O., 22 januari tot 14 maart 1819) en «Principes de droit canon» (11 april tot 2 mei 1819).

70. J.F.O., 5 januari 1820 p. 1b; 7 januari 1820 p. 1ab.

71. Sp. B., IX, 1820, p. 246.

72. A.R.A.B., P.G. 194, nr. 79, Schuermans aan de prokureur-generaal, 19 februari 1819; 76, Claerhoudt aan de prokureur-generaal, 27 augustus 1819.

lukzoeker, waarvan de geldnood niet lang verborgen kon blijven, terwijl zijn beide redakteurs bekend stonden als afvallige priesters die bovendien gehuwd waren, wat in een stad als het toenmalige Brugge niet van aard was om vertrouwen of sympathie in te boezemen.

Invloed op de openbare mening kan de «J. de la Fl. Occ.» dan ook nauwelijks hebben gehad. Het geringe aantal lezers, die wel allen of bijna allen overtuigde regeringsgezinde ambtenaren en militairen zullen geweest zijn, waren in de jaren 1815-1820 de enigen die het beleid van koning Willem I onvoorwaardelijk goedkeurden ; zij moesten niet worden overtuigd. De andersdenkenden zullen bezwaarlijk door het proza van Almeida en zijn redacteurs beïnvloed of bekeerd geweest zijn.

F. SIMON